

همراه با امام (ره)

حجت الاسلام و المسلمین حمید محمدی

باشیم چگونه

امام خمینی (ره) و معلمان قرآن کریم

کلید واژه ها: امام خمینی، مقام معظم رهبری، قرائت قرآن، ترتیل، عمل به قرآن، تدبیر.

مقدمه

قرآن کتاب پر جاذبه‌ای است و هر کس به نسبت شناخت و علاقه‌مندی خود می‌تواند سطوح متفاوتی از جاذبه‌های آن را درک کند. قرآن به لحاظ دل‌نشینی الفاظ و عباراتش، سجع و وزن و موسیقی ویژه‌اش، قابلیت آهنگ‌پذیری‌اش، استعداد مصورشده‌نش، نوع مخاطب قرار دادنش، اسلوب بحث و استدلالش، طرح داستان‌ها و قصص انبیایش و حتی بیم و اندرزها و تشویق و تخویف‌هایش، کتاب خاص و پرجاذبه‌ای است. در این میان، آن چه لازم است مورد توجه دست‌اندرکاران علوم قرآنی قرار گیرد، آن است که آنان نباید از این حقیقت غفلت کنند که قرآن کتاب انسان‌سازی و محور هدایت است و این غرض حاصل نخواهد شد مگر آن که قرآن وارد نظام زندگی فردی و اجتماعی شود. لذا بر دست‌اندرکاران علوم قرآنی است که با بهره‌مندی از دانش روز و روش‌های جدید تحقیق، حقایق قرآنی را در ساده‌ترین عبارات و کوتاه‌ترین راه‌ها به مردم معرفی کنند و این کتاب الهی را در متن زندگی و حیات جامعه وارد سازند.

در این مقاله، به ابعاد شخصیتی و فنی معلم قرآن از دیدگاه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری خواهیم پرداخت. امام (ره) و مقام معظم رهبری، در این زمینه سخنان گران‌بهایی دارند که به چند مورد اشاره می‌کنیم:

الف) ترتیل در قرائت قرآن: از آداب قرائت که موجب تأثیر در نفس نیز هست و سزاوار است که شخص قاری مواظبت آن کند، ترتیل در قرائت است و آن، به طوری که در حدیث است، عبارت است از حد توسط

بین سرعت و تعجیل در آن، و تأنی و فتور مفراط که کلمات از هم متفرق و منتشر نشود. امام (ره) در کتاب چهل حدیث خود، به نقل از امیرالمؤمنین بیان می‌دارند، «منظور از ترتیل، یعنی اظهار کن آن را اظهار کردنی کامل، و سرعت مکن در آن چنانچه در شعر سرعت می‌کنی و متفرق مکن اجزای آن را چون ریگ‌های متفرق که اجزایش با هم ملتئم نشود» [امام خمینی، ۱۳۶۸: ۵۰۳].

ب) عامل بودن به آنچه قرائت می‌کند: امام خمینی (ره) به نقل از «وسایل الشیعه» بیان می‌دارند: «کسی که یاد گیرد قرآن را و عمل به آن نکند و عوض آن اختیار کند حب دنیا و زینت آن راه مستوجب غضب خدا شود، و در درجه‌ی پهلو و نصاری است که کتاب خدا را پشت سرشان انداختند» [امام خمینی، ۱۳۶۸: ۵۰۱-۵۰۰].

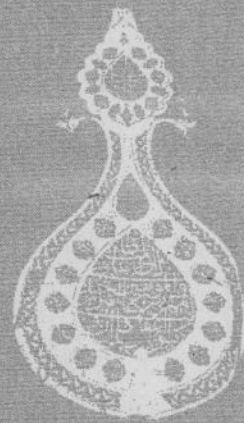
و یاد در جای دیگر می‌فرماید: «کسی که قرائت قرآن کند و عمل به آن نکند، خداوند او را کور محشور فرماید روز قیامت. می‌گوید «خداوند، من بی‌تأدب بودم، پس چرا مرا کور محشور کردی؟ می‌فرماید: چنانچه تو نسبتان آیات ما کردی که بر تو فرو فرستادیم، امروز تو نیز نسبتان شدی. پس او را به سوی آتش فرستند» [پیشین].

ج) تعلم قرآن از روی اخلاص (نه از روی ریا): امام (ره) در این زمینه می‌فرمایند: «کسی که قرائت کند برای خدا و خالص از ریا و برای یاد گرفتن معالم دین، ثواب او مثل ثوابی است که به جمیع ملائکه و انبیاء و مرسلین دهند. یعنی از سنخ ثواب آنان به او مرحمت فرمایند و کسی که تعلم کند قرآن را برای ریا و سماع تا آن که با جاهلان جدال کند و مباحثات به علما کند و دنیا را به آن طلب کند، متفرق فرماید خداوند استخوان‌های او را روز قیامت در آتش، کسی از او شدت عذابش بیشتر نیست...» [پیشین].

د) قرائت قرآن با حزن: امام (ره) بیان می‌دارند، در احادیث شریفه وارد است که قرآن را با حزن بخوانید و با صوت نیکو تلاوت کنید. حضرت علی بن الحسین (ع)، قرآن را طوری نیکو تلاوت می‌فرمود که کسانی که از آن جا عبور می‌کردند، از قبیل سقاه، آن جا توقف می‌کردند و بعضی از استماع آن غش می‌کردند. ولی ما هر وقت می‌خواهیم صوت حسن و آواز نیکوی خود را به مردم ارائه دهیم، قرآن یا الحان را وسیله قرار می‌دهیم و مقصد ما تلاوت قرآن نیست» [همان، ۵۰۴-۵۰۳].

ه) تعظیم قرآن: یکی از آداب مهم قرائت کتاب الهی که عارف و عامی در آن شرکت دارند، از آن نتایج حسنه حاصل شود و موجب نورانیت قلب و حیات باطن شود، «تعظیم» است و آن موقوف به فهم عظمت، بزرگی، جلالت و کبریایی آن است» [امام خمینی، ۱۳۷۰: ۱۸۰].

و) تطبیق: یکی از آداب مهم قرائت قرآن که انسان را به نتایج بسیار و استفادات بی‌شمار ناائل کند، تطبیق است. و آن چنان است که در هر آیه از آیات شریفه که تفکر می‌کند، مفاد آن را با حال خود منطبق کند و نقصان خود را به واسطه‌ی آن مرتفع کند و امراض خود را بدان شفا دهد. مثلاً در قصه‌ی شریفه‌ی حضرت آدم (ع) ببیند سبب مطرود شدن شیطان از بارگاه قدس، یا آن همه سجده‌ها و عبارت‌های طولانی، چه بوده، خود را از آن تطهیر کند. زیرا مقام قرب الهی جای پاکان است. با اوصاف و اخلاق شیطانی قدم در آن بارگاه قدس نتوان گذاشت [همان، ص ۲۰۶].

**کسی که قرائت
قرآن کند و عمل به
آن نکند، خداوند
او را کور محشور
فرماید روز قیامت**

ز) تفکر: فاری نباید تمام هم و همت خود را صرف مخارج الفاظ و تأدیهی حروف کند، بلکه باید به معنی آن چه که می خواند نیز توجه داشته باشد. امام خمینی (ره) در این زمینه می فرماید: «از آداب مهم قرائت قرآن، تفکر است و مقصود از تفکر آن است که از آیات شریفه جست و جوی مقصد و مقصود کند و چون قصد قرآن، چنان چه خود آن صحیفه‌ی نورانیه فرماید، هدایت به سبیل سلامت است و اخراج از همه‌ی مراتب ظلمات است. به عالم نور، و هدایت به طریق مستقیم است، باید آشنان به تفکر در آیات شریفه، مراتب سلامت را از مرتبه‌ی دانیه‌ی آن که راجع به قوای ملکیه است، تا منتهی‌النهایت آن که حقیقت قلب سلیم است، به دست آورد» [همان، ص ۲۰۳]. مقام معظم رهبری هم در این زمینه می فرماید: «طلبه‌ها باید با قرآن به صورت تدبیر مأنوس شوند، تا بتوانند چیزهایی را از قرآن بفهمند. تدبیر در قرآن برای همه مفید است و هر کسی به قدر ظرفیت فکری خودش استفاده می کند» [سخن رانی مقام معظم رهبری، ۱۳۶۶].

ح) استعاذه: از ویژگی‌های دیگر مری و مبلغ قرآن، استعاذه از شیطان رجیم است که خار طریق معرفت و مانع سیر و سلوک الی الله است. «امام (ره) می فرماید، همان طور که در قرآن در سوره‌ی اعراف نیز آمده است، شیطان قسم خورده است که سر راه مستقیم را بر اولاد آدم بگیرد و آن‌ها را از آن باز دارد و... بنابراین، بدون پناه بردن به حصن حصین الوهیت، نمی توان از شر او ایمنی حاصل کرد.» [امام خمینی، ۱۳۷۰: ۲۲۱-۲۲۰].

ط) اخلاص: از آداب و ویژگی‌های لازم برای معلم قرآن که در تأثیر در قلوب سمت رکنت دارد و بدون آن هیچ عملی را قیمتی نیست، بلکه ضایع و باطل و موجب سخط الهی است، اخلاص است که سرمایه‌ی مقامات اخرویه و رأس المال تجارت آخرت است. در این زمینه، امام خمینی (ره) به نقل قول از اصول کافی کلینی بیان می دارند که «فاریان قرآن سه گروه اند: یکی آنان که قرائت قرآن را سرمایه‌ی معیشت اتخاذ نمودند و به واسطه‌ی آن از ملوک حقوق و شهریه گیرند و بر مردم تقدم جویند. دیگر آنان که حفظ حروف و صورت قرآن کنند و تضييع حدود آن نمایند و او را پشت سر اندازند؛ چنان چه سوار قدح خود را به پشت آویزد، خداوند زیاد نکند این قسم حمله‌ی قرآن را. و طایفه‌ی دیگر آنان هستند که قرآن را قرائت کنند و با دواى قرآن دردهای قلب خود را علاج کنند. سپس به واسطه‌ای شب را بیدار بمانند و به عبادت بگذرانند و روز را روزه بگیرند و به تشنگی گذرانند... سپس خداوند عزیز جبار به واسطه‌ی این‌ها دفع بلیات فرماید و باران از آسمان فرو فرستد. به خدا قسم که این گروه از فاریان قرآن، از کبریت احمر کمیاب ترند.» [امام خمینی، ۱۳۶۸: ۵۰۳-۵۰۰].

از آداب مهم قرائت
قرآن، تفکر است
و مقصود از تفکر
آن است که از آیات
شریفه جست و جوی
مقصد و مقصود
کند

منابع

۱. امام خمینی، چهل حدیث، مؤسسه‌ی تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۶۸.
۲. دفتر مقام معظم رهبری «حوزه و روحانیت» (ج ۲)، [بی تا].
۳. امام خمینی (ره)، «آداب الصلوه»، مؤسسه‌ی تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، چاپ اول، ۱۳۷۰.
۴. سخن رانی مقام معظم رهبری در جمع طلاب علوم دینی در مدرسه‌ی فیضیه در تاریخ ۱۳۶۶/۱۱/۱۱.